

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1983

BRNO 1985

Rettungsgrabung des jungburgwallzeitlichen Burgwalles in Moravský Krumlov - Rokytná / Bez. Znojmo/. Durch den Aufbau von Familienhäusern auf der Vorburg der bekannten Lokalität in der Lage "Malé Hradisko" werden jungburgwallzeitliche Objekte gestört. Im Herbst 1983 wurde der Rest von Grube Nr. 1 untersucht, zwei weitere sind im Profil dokumentiert worden, die Funde aus dem vierten Objekt hat der Bauherr übergeben. Ausser Funden aus dem 11. Jh. gewann man aus der Kulturschicht auch vereinzelt äneolithische Scherben. Durch Lesefunde auf der unbebauten Vorburgfläche, wurde eine intensive jungburgwallzeitliche Besiedlung festgestellt.

ROSTLINY Z MLADŠÍ DOBY HRADIŠTNÍ Z OLOMOUCE /okr. Olomouc/

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

Při zjišťovacím výzkumu v Olomouci na Křížkovského ulici č. 14 odkryla dr. D. Kaliszová /z KVM Olomouc/ souvrství kompaktních antropogenních uloženin s vtroušenými rostlinnými zbytky z mladší doby hradištní. Z archeobotanického hlediska je tento nález zajímavý již proto, že mladohradištních lokalit s rostlinným materiálem je nedostatek. Výraznější nakupení zbytků rostlinného původu bylo zaznamenáno ve vrstvě v hloubce 200 - 240 cm. K jejímu ukládání došlo podle dr. Kaliszové /in litt./ převážně ve druhé polovině 10. stol., nejpozději na začátku století následujícího. V podloží i v nadloží této vrstvy byly roztroušeny převážně jen zbytky dřeva, jak vyplývá z celkového přehledu všech nálezů na Křížkovského ulici č. 14:

Stáří:	10.	10./-11./	10.-11. stol.
Abies alba Mill. jedle bělokorá	dřevo 1 jehlice .	4 3	2 .
Acer cf. platanoides L. javor mléč?	dřevo 5	.	.
Agrostemma githago L. k oukol polní	semeno .	18	.
Anethum graveolens L. kopr vonný	nažka .	1	.
Atriplex hastata agg. lebeda hrálovitá	nažka .	10	.
Atriplex nitens Schkuhr lebeda lesklá	nažka .	46	.
Atriplex oblongifolia W. et K. lebeda podlouhlolistá	nažka .	2	.
Atriplex patula L. lebeda rozkladitá	nažka .	45	.
Atriplex sp. lebeda	nažka .	132	.
Betula sp. bříza	borka .	zlomky	.
Calamintha acinos /L./ Clairv. marulka pamětník	tvrdka .	2	.
Calamintha chaopodium /Benth./ Car. marulka klinopád	tvrdka .	1	.
Cannabis sativa L. konopě setá	nažka .	10+2/2	.
Carduus acanthoides L. bodlák obecný	nažka .	29 zlomků 1	.
Carex leporina L. ostřice zaječí	nažka .	3	.
Carex vesicaria L. ostřice měchýřkatá	mošnička . nažka .	4 1	.
Carex sp. ostřice	nažka .	5	.
Carpinus betulus L. habr obecný	dřevo .	1	.
Chenopodium album agg. merlík bílý	semeno .	549	.
Chenopodium ficifolium L. merlík fíkolistý	semeno .	23	.
Chenopodium hybridum L. merlík zvrhlý	semeno .	11	.

Chenopodium sp. merlík	semeno	.	17	.
Corylus avellana L. líška obecná	dřevo	.	1	.
Echinochloa crus-galli /L./ PB. ježatka kuří noha	obilka	.	6	.
Eleocharis palustris agg. bahnička bahenní	nažka	.	2	.
Fallopia convolvulus /L./ Á. Løve svlačcovec popínavý	nažka	.	37	.
Fallopia dumetorum /L./ Holub svlačcovec křovištní	nažka	.	5	.
Fragaria vesca L. jahodník obecný	nažka	.	36	.
Fragaria viridis Duch. jahodník chlumní	nažka	.	1	.
Fraxinus sp. jasan	dřevo	.	1	.
Fumaria vaillantii Loisel zemědým Vaillantův	nažka	.	1	.
Galeopsis speciosa Mill. konopice zdobná	tvrdka	.	1	.
Galeopsis tetrahit L. konopice polní	tvrdka	.	2	.
Galium cf. mollugo L. svízel povázka	nažka	.	1	.
Hordeum distichum L. ječmen dvouřadý	obilka	.	1 zuhel.	.
Humulus lupulus L. chmel otáčivý	nažka	.	15 + 2 zl.	.
Lycfnis flos-cuculi L. kohoutek luční	semeno	.	1	.
Lycopus europaeus L. karbinec evropský	tvrdka	.	2	.
Malus domestica Borkh. jablň domáci	semeno	.	4	.
Melandrium album /Müller/ Garcke knotovka bílá	semeno	.	4	.
Mentha aquatica L. máta vodní	tvrdka	.	1	.
cf. Myosotis sp. pomněnka?	tvrdka	.	1	.
Neslia paniculata /L./ Desv. řepinka latnatá	nažka	.	1 zuhel. 2 nezuhel.	.
Panicum miliaceum L. proso seté	obilky, pluchy, zlomky	oo	24 ccm	.
Picea excelas /Lam./Link. smrk obecný	dřevo	.	1	.
Polygonum amphibium L. rdesno obojživelné	nažka	.	2	.
Polygonum aviculare L. rdesno ptačí	nažka	.	13	.
Polygonum lapathifolium ssp. nodosum Pers. rdesno blešník uzlovité	nažka	.	11	.
Polygonum lapathifolium ssp. tomentosum Schrk. rdesno blešník plstnaté	nažka	.	1	.
Populus sp. topol	dřevo	.	1	.
Potentilla recta L. mochna přímá	nažka	.	1	.
Potentilla cf. reptans L. mochna pětílístek?	nažka	.	2	.
Potentilla supina L.				

mochna poléhavá	nažka	.	1	.
Potentilla sp.				
mochna	nažka	.	1	.
Prunella vulgaris L.				
černohlávek obecný	tvrdka	.	1	.
Prunus domestica ssp. insititia v. nigra /L./				
slíva	pecka	.	1 zlomek	.
Quercus sp.				
dub	dřevo	16	5	1
			+ 2 zuhel.	+ 10 zuhel.
	odštěpky dřeva	.	∞	.
	větev	.	1	.
	borka	.	zlomky	.
Ranunculus repens L.				
pryskyřník plazivý	nažka	.	2	.
Ranunculus sp.				
pryskyřník	nažka	.	1/2	.
Rubus caesius L.				
ostružiník ježiník	semeno	.	1	.
Rubus fruticosus agg.				
ostružiník křovitý	semeno	.	3	.
Rubus idaeus L.				
maliník	semeno	.	8	.
Rumex crispus L.				
šťovík kadeřavý	nažka	.	1	.
Salvia verticillata L.				
šalvěj přeslenitá	tvrdka	.	1	.
Schoenoplectus lacustris agg.				
škřípinec jezerní	plůdek	.	1	.
Scutellaria galericulata L.				
šišák vroubkovaný	tvrdka	.	1	.
Setaria glauca /L./ PB.				
bér sivý	obilka	.	40	.
Setaria verticillata /L./ PB.				
bér přeslenitý	obilka	.	3	.
Setaria viridis /L./ PB.				
bér zelený	obilka	.	16	.
Secale cereale L.				
žito seté	plucha	.	17	.
Silenaceae typ				
silenkovité	tobolka	.	1	.
Solanum nigrum L.				
lilek černý	semeno	.	1	.
Stellaria graminea L.				
ptačinec trávovitý	semeno	.	1	.
Stellaria palustris Retz.				
ptačinec bahenní	semeno	.	1	.
Thlaspi arvense L.				
penízek rolní	semeno	.	1	.
Ulmus sp.				
jilm	odštěpky dřeva	.	∞	.
Ulmus cf. scabra Mill.				
jilm horský?	dřevo	.	1	.
Verbena officinalis L.				
sporyš lékařský	tvrdka	.	1	.
Viburnum opulus L.				
kalina obecná	semeno	.	1	.
Viola arvensis Murray				
violka rolní	semeno	.	1	.
Viola sp.				
violka	semeno	.	1	.
Listnáč	pupen	.	2	.
Mechorosty /det. dr. J. Duda/:				
Anomodon viticulosus Hoot. et Tayl.				
klaminka keříčkolistá	lodyžka	.	+	.
Neckera crispa Hedw.				

sourubka kadeřavá lodyžka . + . . .
Pylaisia polyantha [Hedw.] Br. eur.
 čepejřnatka mnohoplodá lodyžka . + . . .
 V jednom vzorku, datovaném rámcově do mladší doby hradištní, bylo 5 větších zlomků zuhelnatělého dřeva dubu - *Quercus* sp.

Vrstva s nahromaděným rostlinným materiálem pochází snad z plochy nějakého dvora nebo z hospodářského objektu. Nápadné je především velké množství rozdrčených pluch prosa setého; celé pluchaté obilky se vyskytly jen v malém počtu. Rozdrčené pluchy prosa byly obsaženy ve všech odebraných vzorcích a jsou důkazem loupání obilek na jáhly - nejpravděpodobněji ve dřevěné stoupě. Nález rozdrčených pluch v nejspodnější vrstvě naznačuje, že k jejímu ukládání došlo o něco dříve než u vrstvy se všemi ostatními zbytky rostlinného původu. Z ostatních se vyskytla zuhelnatělá pluchatá obilka ječmene dvouřadého /o rozměrech 6,2 x 2,3 x 2,4 mm/a několik nezuhelnatělých pluch žita setého. Z olejnin byla zjištěna pouze konopě - několik celých nažek a menší množství zlomků z rozdrčeného oplodí, které jsou rovněž důkazem jejich drcení ve stoupě. Celé nepoškozené nažky konopě mají následující rozměry:

délka	mm	4,3	4,0	5,4	4,0	3,8	3,7
šířka	mm	3,4	3,1	2,6	3,0	2,6	2,9
tloušťka	mm	2,1	2,9	2,7	2,4	2,3	2,3

Nález nažky kopru vonného je důkazem znalosti této zeleniny a koření současně ve zdejším prostředí; starší doklady z našeho území máme jen z Mikulčic /Opravil in litt./. Nálezy semen jabloně a zlomky pečevy slivý naznačují, že v mladší době hradištní se na Moravě dále rozvíjelo pěstování ovocných dřevin.

Plevelé jsou zastoupeny mnoha druhy, převážně jen s malým počtem diaspor, hojnější jsou pouze některé merlíky a lebedy; merlík bílý provázek jak obiliny, tak okopaniny a rumištní společenstva. Ze segetálních druhů je to především koukol polní, dále pak svačecovec popínavý, maceška rolní, řepinka latnatá a konopice polní, z plevelů okopanin merlík fíkolistý, bér sivý, zelený a přeslenitý, ježatka kuří noha, penízek rolní a zemědým Vaillantův; tyto navazují na společenstva plevelů, k nimž patří sporýš lékařský /v archeobotanických nálezech poměrně vzácný druh/, merlík zvrhlý, knotovka bílá, bodlák obecný a většina zjištěných druhů lebed. Kromě sporýše jsou všechny tyto druhy náročné na vysoký obsah dusíku v půdě a lze u nich předpokládat, že rostly v bezprostřední blízkosti naleziště - místa již delší čas obývané - ho. Ostatní, převážně plevelné druhy, se sem dostaly v příměsi s obilninami, případně s pící. Na chodnicích a sešlapávaných plochách rostlo rdesno ptačí, vlnemch cest též lebedy a sporýš.

S pící se sem rovněž dostaly diasporý lučních druhů, ať rostlin ze sušších trávníků na okolních pahorcích nebo z vlhkých luk pod Olomouckým kopcem. Marulka pamětník mohla vegetovat v suchých trávnících na skalních výchozech Olomouckého kopce, podobně ostřice zaječí a mochna přímá; na travnatých místech vyrůstal též jahodník. Většina ostatních druhů pochází z mezofilních až z velmi vlhkých míst - pryskyřník plazivý, svízel povázka /?/, černohlávek obecný, mochna plazivá, ptačinec travovitý a bahenní, kochoutek luční; z pobřežních lemů od Moravy pochází bahnička bahenní, karbinec evropský, šišák vroubkovaný, mochna poléhavá, skřipinec jezerní, máta vodní, konopice zdobná, rdesno obojživelné, uzlovité a plstnaté, chmel otáčivý a svačecovec křovíštní.

Z bylinného podrostu okolních lesů pochází jen marulka klinopád. Druhovná skladba zjištěných dřevin je však velmi rozmanitá a dokazuje místní i vzdálenější původ používaného dřeva. Nejpoužívanější byly dub s jilmem - množství drobných odštěpků dokazuje opracování jejich dřeva sekáním. Oba druhy byly v té době všude v luhu i v přilehlé pahorkatině hojné, provázeny habrem, jasanem a javorem mlčím; z dalších dřevin tam byly topoly, bříza a snad i jilm horský /?/. Z vyšších poloh pocházejí jedle a smrk. Křoviny se ve studovaném materiálu vyskytovaly málo a vesměs v družících, poskytujících užitek sběrnému hospodářství: ostružiníky, maliník, líska /též zlomek prutu/, sloužící jako poživatiny, a kalina, jejíž plody sloužily jako barvivo. Zjištěné mechroasty mohly být použity jako těsnící materiál - uvedené druhy žijí na kamenech, skalách i na kůře stromů.

Pflanzen aus der jüngeren Burgwallzeit von Olomouc /Bez. Olomouc/. In Olomouc gelang es eine verhältnismässig reiche Kollektion von Pflanzenüberresten aus der jüngeren Burgwallzeit zu gewinnen, die bei uns bisher archäobotanisch wenig untersucht ist; die analysierten Überreste stammen aus der zweiten Hälfte des 10. Jh., spätestens aus dem Beginn des 11. Jh. Die grosse Menge von zermalnten Rispenhirse-Deckspelzen deutet an, dass in der Nähe Rispenhirsekörner für Hirsekorn geschält wurden /am ehesten in einer gezimmerten Stampfmühle/. Ähnlich war dem auch mit Hanfchänen. Von weiteren Kulturpflanzen kamen vereinzelt vor: zweizeilige Saatgerste, Dillchäne, Apfelsamen, das Bruchstück eines Haferschlehenkernes. Im übrigen überwiegen Samen und Früchte von Unkraut und Ruderalpflanzen - die analysierte Schicht stammt am ehesten von der Fläche irgendeines Hofes oder eines Wirtschaftsobjektes. Die eingestreuten Diasporen einiger Sumpf- und Uferpflanzen deuten einen Futterzuschub von den Lagen am Marchfluss hinauf auf den unhothen Olomoucer Berg an.

P ŘEHLED V Ý Z K U M Ů 1983

Vydává:	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef P o u l í k
Redaktoři:	Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Řihovský
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě:	stříbrné nákončí opasku z kostrového hrobu z období stěhování národů v Boroticích /okr. Znojmo/
Tisk:	Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo:	ÚVTEL - 73332
Vydáno jako rukopis:	400 kusů - neprodejně